

Ettepanek	Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteametustamise põhjendused
<p>1 Juhime tähelepanu ühele juriidilisele ebatäpsusele, täpsemalt sõnastuse ajakohastamata jätmisele: “Koostatava ÜPP strateegiakava alusdokumendiks on Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse eelnõu, millega kehtestatakse eeskirjad, kuidas toetada liikmesriikide koostatavaid Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavaid ÜPP strateegiakavasid1”. (lk 5). Praeguseks on juba määrus ametlikult kehtiv ja avalikult leitav Euroopa Liidu teatajas EUR-Lex - 32021R2115 - EN - EUR-Lex (europa.eu) KSH peab lähtuma kehtivast õigusaktist, mitte eelnõust.</p>	<p>Täname veale tähelepanu juhtimise eest. Viime sisse paranduse.</p>
<p>2 Tingimuslikkuse käsitlus (lk 11) ei ole piisav: loetletud on HPK nõuded, aga nende sisu osas tehtud valikuid ei ole piisavalt analüüsitud.</p>	<p>Strateegiakava protsessis ei esitatud keskkonnamõju hindamise erinevaid konkreetseid tingimuslikkuse alternatiive. Üldpõhimõttena on KSH raames käsitletud seetõttu valikuid, mis on esitatud ÜPP strateegiakava vaheversioonides, või kus KSH ekspert on oma analüüsi põhjal näinud vajadust ettepanekute tegemiseks. Täiendavalt loeme põhjendatuks määruses sõnastatud puhverribade lahenduse käsitlemist (punktis 2.3 toodu).</p> <p>Mida rangemad on keskkonnanõuded, seda suuremat panust võib reeglina oodata ka keskkonnanormide täitmisel (seda saab eeldada ka punktides 2.1-2.6 nimetatud võimaluste puhul). Samas peab ka KSH raames arvestama, et ÜPP strateegiakavale on keskkonnanormide kõrval seatud ka teised eesmärgid, mida ta peab täitma.</p>
<p>2.1. HPK 1 - püsirohumaa ja põllumajandusmaa suhtarvu säilitamine</p> <p>Pakutava tingimusega on lubatud püsirohumaa uuendamine künni teel. Rohumaa kündmine vabastab osa sellesse salvestatud süsinikust, mistõttu EKO on teinud ettepaneku muuta püsirohumaa käsitlust nii, et püsirohumaa künni teel uuendamine ei oleks lubatud, kasutades selleks strateegiakavade määruse artikkel 4 lõige 1 (b) (iii) liikmesriikidele antud paindlikkust püsirohumaa määratlemisel. KSH raames tuleks anda hinnang, kas püsirohumaa määratlemine künni välistaval viisil aitaks paremini täita kliimaeesmäärke.</p>	<p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>HPK 1 näeb tõesti ette teatud tingimustel püsirohumaa uuendamise võimaluse, samuti püsirohumaa asendamise võimaluse, välistamata seejuures künni. KSH analüüsil ei näinud KSH ekspert siiski vajadust teha ettepanekut välistada kündmist igasugustel muldadel asuvat püsirohumaadel. Täiendava positiivse efekti annab KSH eksperdi hinnangul HPK 2 lisandumine, kus turvasmuldadel on lubatud vaid minimeeritud mullaharimine.</p>
<p>2.2. HPK 2 - määrg- ja turbaalade asjakohane kaitse</p>	<p><u>ÜPP strateegiakava koostaja selgitus:</u></p>

Ettepanek	Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteametustamise põhjendused
<p>Põllul, millel on rohkem kui 1 ha turvasmuldi, on lubatud rakendada minimeeritud mullaharimist, kuid kündmine ja freesimine ei ole lubatud. Lisaks on keelatud kuivendada selliseid turvasmuldadega alasid, mis on seni kuivendamata. EKO on lisaks teinud ettepaneku välistada turvasmuldadel kuivendussüsteemide rekonstrueerimine, v.a. ulatuses, mis on vajalik ülesvoolu paikneva mineraalmaa maaparandussüsteemide toimimise tagamiseks ega kuivenda turvasmulda ennast. KSH raames tuleks analüüsida, kas olemasoleva kuivenduse "uuendamise" keeld aitaks paremini täita kliimaeesmärke.</p>	<p>Leiame, et turvasmuldades paikneva olemasoleva kuivendussüsteemi uuendamise keeld on ebaproportsionaalne ja muudab ülesvoolu paikneva mineraalmaa maaparandussüsteemide toimimise tagamise ja nende maade kliimamuutustega kohanemiseks vajalikud tegevused ülemäära kulukaks. Kuivenduse mõju kliimale on juba avaldunud ning maaparandussüsteemi uuendamine väljakujunenud olukorda enam ei muuda. Uuendamine on üks maaparandushoiu tegevustest, mis on maaparandusseadusega sätestatud kui maaomaniku kohustus, mille tegemisel v.a toetusskeemi puhul, puudub teatamiskohustus ametiasutustele. See teeb nõude kontrollimise tulutuks, kuna uuendamist on keeruline tuvastada.</p> <p>Nõude rakendamiseks on vaja läbi viia HPK 2 alade määramine ja turvasmuldade inventeerimine. Plaanime nõuet rakendada alates 1.jan. 2025, mistõttu võib nõude esialgne väljapakutud sõnastus muutuda.</p> <p><i><u>KSH eksperdi selgitus:</u></i></p> <p>HPK2 näol on tegu uue tingimuslikkuse nõudega, mille mõjud on ka praeguses versioonis, võrreldes varasemate ÜPP rakendusperioodidega, positiivsed. Olemasoleva kuivenduse uuendamise keeld võib kliimaeesmärke tõesti täiendavalt toetada, kuid me ei ole oma analüüsis pidanud vajalikuks seda ettepanekut teha. Küll aga on pööratud tähelepanu sellele, et sekkumised ei soodustaks kuivendusintensiivsuse tõstmist turvasmuldadel.</p>

Ettepanek	Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteametamise põhjendused
<p>2.3. HPK 4 - puhverribade rajamine vooluveekogude äärde</p> <p>ÜPP strateegiakavade määruse lisa III sätestab, et reeglina on minimaalne puhverriba laius 3 meetrit, aga strateegiakavas on praegu alla 10-ruutkilomeetrise valgalaga peakraavil ja maaparandussüsteemi avatud eesvooluna kasutataval kraavil, kui nimetatud kraavi veekogutüüp on keskkonnaregistri andmetel peakraav või kraav, selleks määratud 1 meetri. KSH raames tuleks hinnata, kas määrusega reeglits seatud 3-meetrine puhverriba aitaks paremini kaitsta veekogusid ja enam toetada elurikkust kui strateegiakavas pakutav 1 meetri laiune.</p>	<p><u>ÜPP strateegiakava koostaja selgitus:</u></p> <p>Peame veeseaduses veekogudele sätestatud veekaitsevööndite ulatust asjakohaseks ja piisavaks baasnõudeks. Vabatahtlikud sekkumised (maaparanduslikud keskkonnakaitserajatised ja teised keskkonnapraktikad) on sihitumad ja täidavad seetõttu oma eesmärgi paremini, kui 3 m veekaitsevööndi rakendamine kõikidele väikese valgalaga kraavidele, olles nii taotlejale ka motiveerivamad. Lisaks oleks 3 m puhverriba rakendamine nii PRIA-le kui ka taotlejale koormavam.</p> <p>Alla 10-ruutkilomeetrise valgalaga peakraavile ja maaparandussüsteemi avatud eesvooluna kasutatavale kraavi kaldale (mis võib reeglina paikneda drenaazisüsteemil) 3-meetrise puhverriba seadmisel kasvab oluliselt selle puhverriba võsastumise oht. Kasvava võsa (või mitme aastaste taimede) juured võivad oluliselt ohustada drenaaži toimimist, mille toimimise lakkamisel kasvab pindmiselt äravoolava vee ja sellega koos liikuvate taimetoitainete hulk.</p> <p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>Kuna 3 m puhverriba laius on esmase valikuna välja toodud määruses, nõustume, et seda on asjakohane käsitleda ka KSH aruandes. Täiendame vastavas osas KSH aruannet.</p>
<p>2.4. ÜPP strateegiakava kohaselt on puhverribadel positiivne mõju looduslikule elurikkusele ja maastiku mitmekesisusele ja HPK 4 keelab taimekaitsevahendite ja väetiste (nii orgaaniliste kui mineraalväetiste) kasutamise puhverribal, kuid ei sea tingimusi puhverriba hooldamisele.</p> <p>Suurem osa puhverribasid on rohumaad, mida hooldatakse niitmiseega. Arvestades põllulindude ebasoodsat seisundit peaks KSH analüüsima, kas on kohane määrata puhverriba hooldamisel niitmiseiga varaseimaks lubatud niitmisajaks 1. august.</p>	<p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>Rohumaaribade n.ö ülehooldamist oleme KSH aruandes probleemina välja toonud. Siiski ei tule meie enda analüüsist välja vajadust lisada tingimuslikkusesse kõikjal rakenduvaid rangeid hooldusnõudeid. Võtame arvesse, et teatud juhul võib olla vajalik niita puhverriba ka enne 1. augustit, nt seotuna maaparandussüsteemi osa hooldusega.</p>

Ettepanek	Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteamvestamise põhjendused
<p>2.5. HPK 6 - katmata mulla puudumine kõige kriitilisematel perioodidel</p> <p>Pakutav standard näeb ette vähemalt 30% talvist taimkatet Otepää, Rõuge, Antsla, Kambja, Kanepi, Nõo ja Võru valdades. KSH raames tuleks analüüsida, kas nõude kehtestamine ühtlaselt kogu Eestis annaks paremaid tulemusi. Sh. tuleks arvestada erosiooniohtu näiteks Vooremaal või tuuleerosiooni ohtu kõikjal suurte põllumassiividega tuulistel aladel.</p>	<p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>KSH läbi viimisel kasutatud materjalide kohaselt on Eestis erosioon kõige olulisemaks probleemiks just Kagu-Eesti vahelduva reljeefiga aladel (Võrumaal, Põlvamaal, Tartumaal, Valgamaal). Tuuleerosioon on hinnatud vee-erosioonist vähem oluliseks ning on hinnatud, et see ei põhjusta Eestis suuremahulist mulla ärakannet. Lisaks saab arvestada, et nitraaditundlikul alal on talvise taimkatte nõue seatud veeseadusega, mis hõlmab talvise taimkatte kohustuse alla ka olulisi suurte põllumassiividega alasid. Eelnevalt tulenevalt ei ole me KSH aruandes näinud vajadust nõude üle-eestilise rakendamise ettepaneku tegemiseks ja analüüsimiseks. Talvise taimkatte laiemal rakendamisel oleks samas meie hinnangul positiivsed mõjud ning põhimõtteliselt nõustume, et ka Vooremaa on piirkond, kus erosiooniga arvestama peab.</p>
<p>3 Kohustuslike majandamisnõudeid pole KSH aruandes isegi loetletud, kuid siin on põhiliseks probleemiks see, et neid pole ka hindamise aluseks olevas strateegiakava versioonis. Kava ja KSH lõppversioonides ei ole võimalik mööda vaadata valikutest, milliste siseriiklike õigusaktide sätetega nõuded sisustatakse ja kuidas need valikud keskkonda mõjutavad.</p>	<p><u>ÜPP strateegiakava koostaja selgitus:</u></p> <p>Strateegiakava versioon ei näe ette, et lisaks HPK nõuetele peaksime eraldi esitama ka KM nõuded, kuna antud nõuded tulenevad direktiividest/määrustest.</p> <p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>Lisame KSH peatükki 2.5 selgituse kohustuslike majandusnõuete kohta. Tegu on õigusaktidest tulenevate nõuetega, mille rakendumine ei ole otseselt seotud strateegiakava täitmisega, vaid neid tuleb nii või teisiti kohustuslikult rakendada. KSH ekspert ei saa võtta aluseks eeldust, et õigusakti nõude toetuskeemidega sidumata jätmise tooks kaasa õigusvastase käitumise vms. Seega ei sõltu meie hinnangul nende õigusaktide üle kandmisest kohustuslike majandamisnõuete alla ka vastava keskkonnamõju ilmumine või mitte ilmumine.</p>

Ettepanek		Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteametamise põhjendused
4	EKO leiab jätkuvalt, et keskkonnale suunatavate vahendite piisavus (lk 12) vajab põhjalikumat analüüsi.	Vastused on esitatud allpool.
4.1.	“ÜPP I samba otsetoetuste raames rakendatavate kliima- ja keskkonnakavade ehk nn ökokavade (viis sekkumist) toetamiseks on 01.12.2021 seisuga ette nähtud ligikaudu 28% otsetoetuste kogueelarvest. See on 3% enam kui EL tasemel seatud miinimumeesmärk.” EKO nõustub arvutusega (meie arvutuse järgi on see küll täpsemalt 27.7%, aga ümardades saab sama tulemuse), kuid jääme korduvalt esitatud seisukoha juurde, et roheleppe eesmärkide saavutamiseks tulnuks lähtuda Euroopa Parlamendi poolt pakutud vähemalt 30% künnisest. EKO teeb ettepaneku KSHs analüüsida, kas ökokavadele vähemalt 30% reserveerimine I samba eelarvest võimaldaks paremini saavutada keskkonnameetmärke, näiteks mahepõllumajanduse osas.	<u>KSH eksperdi selgitus:</u> Vastav hinnang eeldaks finantsanalüüsi, mis, nagu varasemalt oleme vastanud, väljub KSH pädevusest ja tööülesannetest. N.ö tavalooikaga saab võtta seisukoha, et suurem eelarveline panus keskkonnameetmetesse annab ka parema tulemuse, kuid millisel määral ja kuivõrd oluline see muutus oleks, ei ole KSH eksperdil võimalik hinnata (muuhulgas sõltuks see täiendava rahaeraldise täpsemast jaotumisest).
4.2.	“Sarnaselt on ÜPP II samba raames rakendatavate spetsiifilisemate keskkonna- ja kliima alaste sekkumiste (eelarvejaotuses erieesmärkide 4, 5 ja 6 alla paigutatud sekkumiste) toetamiseks (kümme sekkumist), ette nähtud ligikaudu 28% II samba kogueelarvest”. Siinkohale peame vajalikuks esitada mõningad märkused. EKO arvutuse järgi on keskkonnameetmete osakaal II sambas 14%; tõsi, koos keskkonnameetmärke alla märgitud investeeringute ja N2000 metsatoetusega on see tõesti 28%, kuid enamus neist investeeringuist on tegelikult üsna tagasihoidliku keskkonnameetmärkega (olulisim - maaparanduse keskkonnameetmärke - on vaid 0.14% II sambast). EKO peab vajalikuks vastava täpsustuse – millest koosneb ette nähtud 28% II samba kogueelarvest – lisamist KSH aruande peatükki 2.5.	<u>KSH eksperdi selgitus:</u> Nõustume ettepanekuga. Lisame ülevaatesse täpsustuse arvutusse arvatud sekkumiste kohta.
5	EKO on nõus hinnanguga, mille kohaselt “... võib eeldada, et üksnes ÜPP strateegiakava toel kõiki „Talust taldrikule“ ambitsioone (nt toitainete kao vähendamist vähemalt 50%) ei saavutata...” (lk. 18). Ühtlasi peame vajalikuks lisada KSH aruande sellesse alapeatükki ettepanekud, mille rakendamisel strateegiakava “Talust taldrikule” eesmärgid tegelikult täidaks.	<u>KSH eksperdi selgitus:</u> KSH eksperdil puuduvad sellised lahenduste ettepanekud, mille puhul julgeksime väita, et “Talust taldrikule” eesmärgid kindlasti täidetakse. Näeme ühe esmase sammuna toitainete kao vähendamisel sisulist toitainebilansiga arvestamist, mis on KSH aruande asjakohastes peatükkides ka välja toodud. Lisame kommenteeritud lõiku vastavad viited. Toitainebilansi arvestuste analüüs võiks omakorda anda mõningast sisendinfot järgmise perioodi otsusteks „Talust taldrikule“ eesmärkide täitmisel.

Ettepanek	Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteamvestamise põhjendused
<p>6.1. Tabel 2 (lk 19). “ÜPP strateegiakava eesmärkide ja sekkumiste seosed EL elurikkuse strateegia eesmärkidega” leiab, et eesmärki taastada 2030. aastaks olulised kahjustatud ja süsinikurikaste ökosüsteemidega alad teenivad tingimuslikkuse osaks olevad püsirohumaade säilitamise kohustus ja turvasmuldade kündmise keeld, samuti sellised sekkumised nagu elurikkuse soodustamine Natura 2000 erametsades ning investeeringud metsa kliimamuutustega kohanemiseks (sh. taimlamajanduse toetamine). Selline hinnang on vaieldav. Strateegiakavas sõnastatud kujul lubab tingimuslikkus uuendada “püsirohumaaid” ka künni teel, samuti ei ole seal keelatud turvasmuldadel paiknevate kuivendussüsteemide uuendamine. Nii lõdvalt sõnastatuna ei kaitse kõnealused nõuded piisavalt ei elurikkust üldiselt ega süsinikurikkaid ökosüsteeme konkreetselt, nende taastamisest rääkimata. Elurikkuse säilitamise meede Natura 2000 metsades aitab küll säilitada olemasolevaid metsaökosüsteeme, kuid ei ole suunatud nende taastamisele. Samuti ei ole elurikkuse ega süsinikurikaste muldade taastamisele suunatud metsa investeeringud. Taimlamajandus on meie tingimustes pigem intensiivse metsamajandamise osa kui metsade looduslikkuse taastamise vahend. EKO teeb ettepaneku antud hinnang – justkui oleksid N2K metsandust käsitlev meede ja metsainvesteeringute meede kahjustatud ja süsinikurikaste ökosüsteemide taastamine kuidagi omavahel seotud – uuesti üle vaadata.</p>	<p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>Vaatasime viidatud punkti sisu uuesti üle ning üldjoontes nõustume esitatud märkustega. Sõnastame antud eesmärgi käsitluse ümber.</p>
<p>6.2. Samas tabelis leitakse seoses eesmärgiga vähendada väetistest saadavate toitainete kadu 50% ja seega väetiste kasutamist vähemalt 20%, et sellesse panustavad erieesmärgiga 5 seotud sekkumised. Lisaks väidetakse, et toitainete kao vähendamisse panustab ka tingimuslikkus, mis seab muuhulgas talvise taimkatte kohustuse. Paraku ei ole KSH aruandest võimalik nende väidete taga olevat analüüsi leida ja need jäävad sellisel kujul deklaratiivseks. EKO teeb ettepaneku analüüsida täpsemalt, kui palju tingimuslikkusega pakutud talvise taimkatte kohustus (mis nõuab vaid 30% talvist taimkatet ja hõlmab üksnes Kagu-Eesti künklike omavalitsusi) vähendab toitainete kadu. Samuti on vajalik konkreetsete erieesmärgiga 5 seotud meetmete analüüsimine toitainete kao ja väetiste kasutamise vähendamise seisukohalt.</p>	<p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>Hinnangutes, kas ja kuidas ÜPP strateegiakava arvestab Euroopa Liidu keskkonnakaitse eesmärke, on kasutatud üldistustaset, mis vastab nende poliitikadokumentide endi üldistustasemele – s.t käsitleme strateegiakava tervikuna. Täpsemad hinnangud, kui palju üks või teine konkreetne tingimus või sekkumine eraldiseisvalt neisse panustab, ei ole meie hinnangul antud juhul vajalik.</p> <p>Eesmärk ühtib „Talust taldrikule“ strateegia eesmärgiga ning üldisem hinnang selle eesmärgi kohta on KSH aruandes esitatud eelnevas alapeatükis.</p>

Ettepanek	Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteametamise põhjendused
<p>7 HELCOMi Läänemere tegevuskava konkreetsete meetmete ja neile strateegiakavas vastavate sekkumiste analüüsi võib lugeda vägagi optimistlikuks. Kõige vaieldavam on meetme E7 juures olev hinnang:</p> <p>“E7 - Tasakaalustada väetamisnorme kohaspetsiifiliselt ja edendada täpseid väetamistehnoloogiaid, et parandada toitainete kasutamise tõhusust ja vähendada toitainete kadu (keskkonnasõbralik majandamine (tinglikult))”. Siinkohal tekib küsimus, kui tinglikult. EKO hinnangul ei sisalda pakutav keskkonnasõbraliku majandamise sekkumine tõsiseltvõetavaid abinõusid tasakaalustatud väetamise edendamiseks, sest selle viies nõue “Põllumajandusettevõtte säästlikku toitainekasutust soodustava abivahendi kasutamine. Nõue sisustatakse ja lisatakse siis, kui tööriist on valmis.” on sisuliselt tühi. EKO teeb ettepaneku sedastada, et praegu ei ole HELCOMi tegevuskava, eelkõige selle tasakaalustatud väetamist käsitlev meede E7 ÜPP strateegiakavaga tagatud.</p>	<p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>KSH ekspert nõustub, et säästliku toitainekasutust soodustava abivahendi kasu sõltub selle sisustamisest ning on seda KSH aruande teistes osades ka rõhutanud.</p> <p>Et see asjaolu tuleks ka antud punktis arusaadavalt välja, lisame „tinglikkuse“ märke juurde vastava täpsustuse/selgituse, et meetme toetamine sõltub abivahendi sisustamisest.</p>
<p>8 Analüüsides ÜPP strateegiakava seost Põka-ga, leitakse see olevat eesmärkide tasemel kooskõlas. Täpsemalt mõõdikute tasemel kooskõla ei analüüsita, kuid põgusalt siiski käsitletakse. Seoses lämmastiku kasutuse tõhususe mõõdikuga on leitud järgmist: “Ebaselge on muuhulgas ÜPP strateegiakava (kvantitatiivne) panus lämmastiku kasutamise tõhususe tõstmisesse” (lk 30). EKO hinnangul on tegu väga olulise tähelepanekuga. Leiame, et sellest järeldub vajadus täiendavate meetmete järele strateegiakavas, mis lämmastiku kasutust tõhusamaks muudaksid.</p>	<p>Võtame seisukoha teadmiseks.</p> <p>KSH eksperdi poolsed soovitusel, mis on seotud toitainete kadudega, on esitatud aruande teistes osades (nt ptk 6.3.2).</p>
<p>9 Pärändniitude olukorraga seoses märgitakse järgmist: “2019. aastal esitatud loodusdirektiivi aruande järgi on pärändniitudest soodsas seisundis vaid neli elupaigatüüpi: kadastikud, sinihelmikakooslused, niiskuslembesed kõrgrohustud ning aasrebasesaba ja ürt-punanupuga niidud. Halvas seisundis on puisniidud ja soostunud niidud. Perioodil 2013-2018 on paranenud rannaniitude, loopealsete ja puiskarjamaade üldine seisund. Halvenenud on lamminiitude ja liigirikaste madalsoode olukord.” (lk 34) EKO hinnangul oleks asjakohane analüüsida, kas strateegiakava meetmete disain ja eelarve on piisav puisniitude, lamminiitude ja soonniitude ning madalsoode olukorra parandamiseks.</p>	<p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>Pärändniitude sekkumise sõnastused võimaldavad lähtuda elupaigatüüpide eripäradest (s.h Keskkonnaameti otsustusõigus hooldamisnõuete osas), kuid toetusmäärade ja eesmärgid on reeglina seatud elupaigatüüpide ülesena ning see üldistus ei võimalda hinnata sekkumise rakendamist elupaigatüüpide lõikes. Siinkohal märgime taas, KSH osaks ei ole toetusmäärade/eelarve piisavuse hindamine. Erandina on halvas seisundis või halveneva seisundi trendiga niiduelupaikadest eraldi toetusmääradega vaid puisniidud. Oluline on aga märkida, et teiste probleemsete elupaigatüüpide osas ei anna ÜPP strateegiakavale otseseid konkreetseid suuniseid ka pärändniitude tegevuskava. KSH ekspert on lähtunud eeldusest, et</p>

Ettepanek	Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteametamise põhjendused
	<p>pärandniitude tegevuskavas on valdkondlikud vajadused põhjalikult läbi kaalutud. Tegevuskavas on näiteks oluliseks loetud lisatoetuse välja töötamist olulistele rannaaladele, mis on ÜPP strateegiakavas ka arvestamist leidnud.</p> <p>Lisame KSH ptk 6.1.2 selgituse elupaigatüüpide kohta.</p>
<p>10 Seoses ohustatud tõugude ja sortidega on kirjas “ ... vajab tähelepanu eelkõige kohalikku sorti taimede ja kohaliku tõugu loomade geneetilise ressursi säilitamine. Vastavate rühmade kohta puuduvad Eestis KSH eksperdile teadaolevad laiemad ja/või ajakohased uuringud/seired, mis võimaldaksid olukorrast ja suundumustest asjakohast ülevaadet saada.” (lk 34) Eesti ohustatud põllumajandusloomade geneetikat on tegelikult uuritud küll ja neid uuringuid saab vähemalt mingil määral kasutada ka kavandatavate meetmete hindamisel. Vt nt siit, siit, siit ja siit, siit jpt.</p>	<p>Täname esitatud viidete eest. Tutvume viidatud uuringutega ja lisame KSH aruandesse täiendusi.</p>
<p>11 Lisaks on elurikkuse juures sedastatud järgmist: “Samas näitab tänane keskkonnaseisund ja selle trendid (vt ptk 6.1.1) ka seda, et negatiivsete suundumuste, nt põllulindude arvukuse langustrendi, peatamiseks ei piisa üksnes juba varem läbi EL põllumajanduspoliitika juurutatud meetmetest. Senisest sekkumiste kogumist tuleks minna kaugemale ja/või sekkumisi täpsemalt suunata.” (lk 35) EKO on nõus, et senistest sekkumistest tuleb minna kaugemale. Leiame, et KSH aruanne peaks tegema siin konkreetsemad ettepanekud.</p>	<p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>KSH peatükis 6.1.2 oli välja toodud mõningaid võimalusi täiendavateks linnustikku toetavateks meetmeteks/maaharimisvõteteks.</p> <p>Sõnastame seal toodu selgemini soovitusena ning toome vastavad lõigud rõhutatult esile.</p>
<p>12 Väärtusliku püsirohuma meetme kohta leitakse järgmist: “Kuna väärtusliku püsirohuma hooldamisel ei ole seatud samaväärseid lisatingimusi elupaiga ja liikide kaitseks kui pärandniitude hooldamise toetuses, on siiski teatav oht liigirikaste alade valede meetoditega hooldamiseks” (lk 37, kursiivis esile tõstetud järeldus) EKO nõustub selle järeldusega ja soovitusel seda meedet aktiivselt nõuandega toetada. Siiski oleme jätkuvalt seisukohal, et oleks mõistlik sinna mõned karjatamise ja niitmise seotud lihtsad nõuded lisada.</p>	<p><u>ÜPP strateegiakava koostaja selgitus:</u></p> <p>Karjatamist puudutab nõue: rohukamara kahjustamine ülekarjatamisega on keelatud. Karjatamiskoormust saame vajadusel reguleerida määruks. Rohuma hekseldamisele seatakse ajaline piirang, mis kehtestatakse ministri määrusega. Sekkumises on ette nähtud lisategevusena tulemuspõhine toetus, mille meetodika kohaselt hooldaja ise hindab oma hooldamise tulemust, ja kui niit ei vasta nõuetele, võib ta jääda ka toetusest ilma. Tulemuspõhise toetuse hindamise meetodika on alles välja töötamisel, kuid loodame võimalikult palju hooldajaid sellesse skeemi kaasata ning läbi selle nende teadlikkust tõsta.</p>

Ettepanek		Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteametustamise põhjendused
13	<p>EKO hinnangul on selles osas endiselt vajakajäämisi, millele osutasime pikemalt kommentaaris KSH eelmisele tööversioonile. Oleme jätkuvalt seisukohal, et kuigi strateegiakavas on mitmeid olulisi sekkumisi, mis aitavad kaasa Natura 2000 võrgustiku säilitamisele, ei ole strateegiakavas sisalduvate intensiivistamist soodustavate toetuste negatiivne mõju Natura 2000 võrgustikule välistatud ja vajab põhjalikumalt hindamist.</p>	<p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>Nagu KSH aruandes ja varasemates vastustes oleme välja toonud, siis on keeruline väita, et sekkumised (eelkõige saab siin silmas pidada sissetulekutoetusi) otseselt suunavad tootmist intensiivistama ja/või et toetusteta oleks põllumajandustootmine tingimata vähemintensiivne, mis on negatiivse mõju ilmnemise eelduseks. Vastavad selgitused/järeldused on esitatud ka Natura hindamise peatükis.</p>
14	<p>Juhime tähelepanu ühele konkreetsele vastuolule KSH tekstis. Seoses Natura 2000 erametsatoetusega leitakse järgmist: “Sekkumine toetab seatud piirangute aktsepteerimist ning seeläbi laiemalt looduskaitsete piirangute rakendamist ja eesmärkide saavutamist.” Järgnevas lõigus aga on Natura 2000 põllumajandusmaa toetuse kohta kirjas nii: “Eelneval perioodil on ÜPP vahenditest antud toetust ka Natura 2000 alal asuvale põllumajandusmaale. Toetuse põhimõte oli sarnane erametsatoetusele, s.t toetuse taotlejale ei rakendu täiendavaid nõudeid, vaid täita tuleb looduskaitsealadest ja kaitseala, hoiuala või püselupaiga kaitsekorrast tulenevaid piiranguid. Alade kaitsekorrast tulenevad piirangud ja nõuded on kõigile kohustuslikud ning neid tuleb täita ÜPP strateegiakava sekkumistest sõltumatult. Seega on toetus (nagu ka erametsade toetus) suunatud eelkõige piirangutest tulenevate sotsiaal-majanduslike ÜPP strateegiakava 2023-2027 KSH aruande 44/87 mõjude leevendamisele (ja piirangute aktsepteerimisele) ning toetuse puudumine liikide ja elupaikade seisundit ei kahjusta.” (lk 43-44). Leiame, et need kaks järeldust ei ole omavahel kooskõlas.</p>	<p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>Erametsatoetuse puhul välja toodud piirangute aktsepteerimise ja seeläbi rakendamise toetamise all oli mõeldud sedasama sotsiaal-majanduslikku mõju, mis on välja toodud hilisemas lauses. KSH ekspert on mõlemal juhul seisukohal, et toetuse olemasolu või mitte olemasolu ei muuda kohustust täita õigusaktidega määratud piiranguid (ehk otsest mõju kaitseväärtustele), vaid see mõjutab eelkõige piirangutega maaomanike majanduslikku toimetulekut.</p> <p>Võttes arvesse, et laused on tõlgendatavad üksteisele vastukäivatena, muudame viidatud lõikudes sõnastusi.</p>
15	<p>Kokkuvõttes oleme jätkuvalt seisukohal, et strateegiakava vajab Natura asjakohast hindamist, välistamaks Natura 2000 võrgustiku negatiivset mõjutamist.</p>	<p><u>KSH eksperdi selgitus:</u></p> <p>KSH ekspert kaalus peale seisukohtadega tutvumist Natura asjakohase hindamise vajaduse veelkord läbi.</p> <p>Kuna me ei ole strateegiakava tasemel tuvastanud sekkumistega kaasnevat negatiivset mõju kaitsealustele liikidele ja aladele, ei ole me jõudnud ka vajaduseni Natura asjakohase hindamise läbi viimiseks.</p>

Ettepanek	Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteametamise põhjendused
16 “Arvestades, et vee seisundi parandamisel ei ole põllumajandusega seotud valdkondades (eeskätt toitainekoormuses ja selle mõjus) viimasel aastakümnel olulisi edusamme toimunud (vt ptk 6.3.1), on seatud eesmärkide suunas liikumiseks, sarnaselt teistele valdkondadele, vaja minna senisest kaugemale ja/või sekkumisi täpsemalt suunata/tõhusamalt rakendada.” (lk 48) EKO toetab seda järeldust.	-
17 “Pinna- ja põhjavee seisundi parandamiseks ning vastavate keskkonnanäesmärkide saavutamiseks on vaja, et vastavate töövahendite kättesaadavusel toetaks ÜPP strateegiakava sisulist toitainebilansiga arvestamist. Eesmärgiks peab olema bilansist lähtuv lämmastikväetiste kasutamise tõhustamine/lämmastikukao vähendamine võimalusel põllumassiivide tasemel.” (lk 50, kursiivis esile tõstetud) EKO toetab seda järeldust.	-
18 “Eelnevalt tulenevalt soovib KSH ekspert laiendada toetust lisaks loodusliku veekoguga piirnevatele põldudele ka kraavidega piirnevatele põldudele (seejuures võib rakendada erisusi tingimustes) ning mitte kitsendada toetuskõlbulikke taotlejaid keskkonnasõbraliku majandamise või mahetoetuse saajatele” (lk 51, kursiivis esile tõstetud) - praeguseks on küll strateegiakavas (lk 198) tingimus osaliselt muudetud (“kel on kohustuse aastal kehtiv keskkonnasõbraliku majandamise kohustus või kus ettevõtte rohumaa hektari kohta peetakse vähemalt 0,2 loomühikut loomi”), on KSH kriitika ja sellest tulenev ettepanek endiselt asjakohane - näiteks üksnes baastoetust saav intensiivne taimekasvatus-ettevõtte vee ääres olla tõsiseks probleemiks. Samuti on õige KSH märkus, et toetus peaks olema kättesaadav ka kraavidega piirnevatele põldudele. Kokkuvõttes märgime, et EKO toetab antud ettepanekut strateegiakava täiendamiseks.	-
19 “Kokkuvõttes on ÜPP strateegiakavas tervikuna oluline hulk asjakohaseid ja eesmärgipäraseid sekkumisi ja tingimusi, millel on otseselt või kaudselt positiivne mõju pinna- ja põhjaveele. Arvestades seniseid raskusi Eesti veekogude hea seisundi saavutamisel ja Läänemere kaitsel, tuleks kaaluda siiski veel täiendavaid võimalusi ambitsioone tõsta ehk ÜPP strateegiakava mõju tugevdada.” (lk 52) EKO toetab seda järeldust.	-
20 Juhime tähelepanu ühele ebatäpsusele, mis tuleneb sellest, et lause jäi ajakohastamata pärast strateegiakava viimaseid muutusi: “Tingimuslikkuses saab uue olulise, positiivse mõjuga, nõudena välja tuua kündmise keelu põllumassiividel, mille pindalast vähemalt 90% moodustavad turvasmullad (rakendub tootjapõhiselt 50% ulatuses).” (lk 58). Praeguses (KSH aluseks olevas) strateegiakava versioonis on nõue ümber sõnastatud järgmiselt:	Täname veale tähelepanu juhtimise eest. Viime sisse paranduse.

Ettepanek	Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteametamise põhjendused
21	<p>6.6 Mõju välisõhu kvaliteedile “Vastavad peamised saasteained on ammoniaak (NH₃), metaan (CH₄) ja diämmastikoksiid (N₂O).” - metaan ja diämmastikoksiid on eelkõige kasvuhoonegaasid, mida õigusega käsitletakse ka kliimale avalduva mõju alapeatüki (6.7) juures. Antud alapeatükis neid gaase allpool enam ei käsitleta, seega võiks nende mainimise ka sellest lausest ära võtta.</p>
22	-
23	-
24	<p><u>ÜPP strateegiakava koostaja selgitus:</u></p> <p>Investeeringud mulla veetaseme tõstmiseks on uue perioodi maaparanduse investeeringutoetusest võimalikud. Investeeringu tegija peab siiski tagama investeeringuobjekti käigus hoidmisega seotud kulud omavahenditest ise. Niiviisi on tagatud investeeringu kulutõhus valik.</p> <p>Märgalaviljelus on meie põllumeeste ja teiste maakasutajate jaoks uus teema, mille võimalusi ja potentsiaali (nii looduslikke kui majanduslikke) alles avastatakse. Seetõttu leiame, et ei peaks ajast ette ruttama – kõigepealt tuleb toetada pigem teavituse- ja arendustegevusi.</p>

Ettepanek	Selgitused ettepanekutega arvestamise kohta või mitteamistamise põhjendused
<p>25 “Süsinikdioksiidi heidete vähendamise ja süsiniku sidumise kõrval on väga oluline diämmastikoksiidi heidete vähendamine. N2O heited on seotud sõnnikus (lämmastiku lendumine sõnniku hoiustamisel ja laotamisel) ning mullas (lämmastiku lendumine põllumaadelt) toimuvate protsessidega. N2O lendumine põllumaadelt on seotud taimede poolt omastamata jäänud lämmastiku ülejäägiga. Seega saab siin viidata seostele samade sekkumistega ning samade soovustega, mida on väetamisega/toitainetega seotult käsitatud eespool pinna- ja põhjavee peatükis (ptk 6.3.2). Oluline on toitainebilansist lähtuv tasakaalustatud väetamine, mida võiks rakendada läbi keskkonnasõbraliku majandamise ning mulla- ja veekaitsetoetuse sekkumistesse integreeritud säästliku toitainekasutuse abivahendi asjakohase sisustamise.” (lk 69). EKO kindlasti nõustub toitainebilansi vajadusega N2O heite vähendamiseks.</p>	-